

เจ้าอุตรการโกศล (เจ้าน้อยสุขเกษม)

บิดาของเจ้าน้อยสุขเกษม คือ เจ้าแก้วนารัฐ เป็นเจ้าราชวงศ์ของเมืองเชียงใหม่ซึ่งอยู่ในสายที่จะได้เป็นเจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่ต่อไปภายหน้า มารดา คือ เจ้าหญิงจามรี ซึ่งไปศึกษาต่อที่เมืองมะละแหม่งตั้งแต่อายุได้เพียง 15 ปี (พ.ศ. 2441) และได้พบกับหญิงสาวชาวพม่าวัย 16 ปีชื่อหมะเมียะ เธอเป็นแม่ค้าขายบุหรี่ปนตลาดกลางเมือง จากนั้น ราวเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2446 ทั้งสองก็กลับมายังบ้านเกิดของฝ่ายชาย แต่เนื่องจากฝ่ายชายไม่ได้แจ้งเรื่องให้เจ้าพ่อ เจ้าแม่ทราบอีกทั้งยังไม่ได้รับอนุญาตให้รักกันและครองรักกัน สาวน้อยจึงต้องปลอมตัวเป็นชายร่วมทางมาด้วย

เมื่อความล่วงรู้ไปทั่วคຸ້ມว่าเจ้าน้อยสุขเกษมมีเมียเป็นสาวพม่าและพากลับมาโดยไม่ได้ออนุญาต ความขัดแย้งทางความคิด ความไม่พอใจ การดูคຸ້ມว่ากล่าว และการประชุมกลุ่มย่อยคงจะเกิดขึ้นหลายครั้งต่อหลายครั้งทั้งในหมู่เจ้านายล้านนาและขุนนางชาวสยามที่ได้เฝ้าอำนาจและบารมีเหนือสองฝั่งน้ำแม่ปิงไปจนหมดแล้วในเวลานั้น

จดหมายเชิญประชุมลงวันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2546 กล่าวถึงเอกสารของคุณ ปราณี ศิริธรรม พัทลุง นักเขียนชาวไทยซึ่งหลงใหลชีวิตและงานของชนชั้นนำชาวเหนือและได้เขียนเรื่องราวเหล่านั้น

โดยอ้างถึงงานชิ้นสำคัญของ คุณ ปราณี ชื่อ เพ็ชรล้านนา (เล่ม 1 – 2 ตีพิมพ์ครั้งแรก 2507, พิมพ์ครั้งที่ 2 พ.ศ. 2538) คุณ ปราณีได้เขียนถึงโศกนาฏกรรมของหนุ่มสาวคู่หนึ่ง (ในหน้า 228 -229 เล่ม 2 พิมพ์ครั้งที่ 2) ไว้ว่า

“แล้ววันนั้นก็มาถึง วันที่ถูกพลัดพรากจากกันชั่วชีวิต

มันเป็นเช้าของเดือนเมษายน พ.ศ. 2446

เจ้านาย ข้าราชการ และประชาชนรวมทั้งชาวพม่า มอญ เจี้ยว ต้องชู้ ที่ ทรบข่าวการ คัดสินใจเดินทางกลับเมะละแหม่งของมะเมียะยอดหญิงของทายาทเจ้าอุปราชผู้ยอมหลักทางให้ เพราะแรงกดดันทางการเมืองและเพื่อความสุขสวัสดิ์สถาพรและอนาคตของสามีย่างน่าสรรเสริญ ต่างก็จับกลุ่มเดินมุ่งสู่ประตูหยา ซึ่ง ณ ที่นั่น ขบวนช้างอันเป็นพาหนะและคนติดตามควบคุม ขบวนและเสบียงกรังได้ไปรอคอยอยู่ เสียงสนทนาพามีของประชาชนซึ่งแซ่ลั่นแต่สงสารเอ็นดู สาวน้อยวัย 16 ปี ผู้มีกรรมจำพราก ท้าวบุญสูงผู้มีหน้าที่ไปรับตอนเดินทางมาแต่แรกต้องรับภาระนี้ อีก ควบคุมลูกหาบประมาณ 20 คน รวมทั้งช้าง 3 เชือก ทุกคนรอการมาถึงของมะเมียะด้วยความ กระสับกระส่ายกระวนกระวายใจต่างใคร่เห็นรูปโฉมโฉมพรรณของสาวพม่าที่รำลือกันว่างามแสน งาม สักครู่ใหญ่ รถม้าของกุ่มอุปราชก็ค่อยๆ ชะลอมาหยุดกึ่งกลาง มะเมียะในชุดแต่งกายพม่า มีผ้าคลุม ผมก้าวลงจากรถก่อนตามติดด้วยเจ้าน้อยสุขเกษม ทั้งคู่มิหันหน้าตามองคล้ำ ไม่มีอะไรอีกแล้วที่ จะต้องปิดบัง หรือละอายใจถึงแม้ประชาชนจะห้อมล้อมมุงดูอยู่รอบด้านมีดฟ้ามัดดิน เจ้าน้อยสุข เกษมเองก็พลอยสะอื้นตื่นตันใจคร่ำครวญสุดแสนอาดูร จนท้าวบุญสูงมาเตือนหลายครั้งว่าถึงเวลา จะเคลื่อนขบวนเดินทางนั้นแหละทั้งสองจึงยอมแยกจากการโอบกอดกัน

แม้จะขึ้นไปบนกุบช้างแล้วก็ตาม มะเมียะก็ขอลงมาหาเจ้าน้อยสุขเกษมอีกจนได้ เธอคุกเข่า ลงกับพื้นก้มหน้าสยายผมออกเช็ดเท้าสามีด้วยความรักอาลัย เรียกน้ำตาของเจ้าน้อยสุขเกษมให้ไหล ลงนองอาบสองแก้ม แล้วก็โผเข้ากอดกันอีก

เหตุการณ์ที่คาดไม่ถึงซึ่งเกิดขึ้นต่อหน้าต่อตาประชาชนทั้งชายและหญิงทำให้ผู้ที่มีจิตใจไม่ เข้มแข็งกลั้นน้ำตาไว้ไม่อยู่เหมือนกัน ท้าวบุญสูงต้องอึดอัดใจอย่างยิ่ง เพราะไหนจะต้องปลอบใจ มะเมียะกลับขึ้นไปบนหลังช้าง ไหนมะเมียะจะดึงดันกลับลงมาอีกเป็นหนที่สองวิ่งเข้าสู่อ้อมกอดเจ้า น้อยสุขเกษมอีก กว่าขบวนจะออกเดินทางได้เลยกำหนดเวลาไปนานอีกโข เจ้าน้อยสุขเกษมยืนเหม่อ มองดูจุดเล็กๆที่ขยับเขยื้อน โดยมีมะเมียะเหลียวมองด้านหลังช้างนั้นตลอดเวลา จนลับจากสายตาจึง กลับสู่คุ่ม ประชาชนชาวเชียงใหม่ไม่มีโอกาสได้ประสพพบเห็นความรักต่างแดนอันลงเอยด้วย ความ โศกสลดรันทดใจมาก่อน และไม่มีโอกาสจะพบเห็นอีกแล้วในประวัติศาสตร์ของ เวียงพิงค์”

ลำดับเหตุการณ์หลังจากนั้น ปลายปี พ.ศ. 2447 หลังจากพบว่าเจ้าน้อยสุขเกษมซิมเศร้าไม่ เป็นอันทำงานมาเป็นเวลานาน ในที่สุด ชนชั้นนำของเชียงใหม่จึงปรึกษาและขอความช่วยเหลือจาก เจ้าดารารัศมี ปลายปีนั้น เจ้าน้อยสุขเกษมได้ถูกเรียกตัวให้เดินทางไปรับราชการที่กรุงเทพฯ โดย เดินทางไปพร้อมกับเจ้าหลวงอินทวโรธสุริยวงศ์ และเจ้าเลาแก้ว ราชบุตรของเจ้าหลวง ต้นปี 2448

เจ้าน้อยสุขเกษมได้รับตำแหน่งร้อยตรีทหารบก มีบรรดาศักดิ์เป็นเจ้าอุตรการโกศล และให้ประจำอยู่ที่ค่ายทหารบกเชียงใหม่

เจ้าดารารัศมีและเจ้าหลวงอินทวโรสุริยวงศ์เป็นเจ้าภาพจัดงานสมรสระหว่างเจ้าสุขเกษม สมรสกับเจ้าหญิงบัวชุม (พ.ศ. 2428 - 2508) ผู้เป็นนางข้าหลวงของพระราชชายา เจ้าดารารัศมี พิธีจัดที่ห้างกิมเซ่งหลีของหลวงอนุรักษพันธ์พานิช (อุเต็ง โสภนาคร) ผู้เป็นเจ้าของกิจการค้าไม้สักรายใหญ่ในล้านนา เรือนหอเป็นบ้านที่เป็นเจ้าดารารัศมีซื้อไว้อยู่ที่สามเสน พระนคร ทำให้หมะเมียบวชชีที่เมืองมะละแหม่ง (น่าจะเชื่อว่าหลังจากทราบข่าวการสมรส) ปลายปี 2448 เจ้าสุขเกษมเดินทางกลับขึ้นมาปฏิบัติราชการที่เชียงใหม่และต้องไปราชการตามจังหวัดต่างๆในภาคเหนือ เจ้าดารารัศมีจึงให้เจ้าหญิงบัวชุมกลับไปอยู่ในวังกรุงเทพฯ (น่าจะมีความหมายว่าชีวิตสมรสของคนทั้งสองประสบปัญหาจนต้องแยกกันอยู่) ปลายปี 2448 หรือ ต้นปี 2449 หมะเมียะได้เดินทางมาเชียงใหม่เพื่อขอพบและอลาเจ้าน้อยสุขเกษม เจ้าน้อยไม่ยอมลงมาพบแต่ได้ให้ท้าวบุญสูงนำแหวนทับทิม 1 วง และเงิน 800 บาท ไปมอบให้หมะเมียะ หมะเมียะเดินทางกลับและน่าจะจะเป็นชิต่อที่วัดไจ้ตะหลัน ในปีพ.ศ. 2459 เจ้าน้อยสุขเกษมเสียชีวิต อายุ 33 ปี หลังจากการดื่มสุราต่อเนื่อง

ที่มาของข้อมูล

ธนสวรรค์ เจริญเมือง. 2546. 100 ปีแห่งรัก หมะเมียะ — เจ้าสุขเกษม(พ.ศ.2446-2546).

เชียงใหม่ : สถาบันพัฒนาเมืองเชียงใหม่.